

ARAB TILINI O'RGANISHDA DUCH KELINADIGAN ASOSIY QIYINCHILIKLAR: ILMIY VA AMALIY YONDASHUV

Ortiqova Robiya

Mannopova Robiya

“Yangi asr” hususiy universiteti

Kasimkhodjayeva Mutabar

Ilmiy rahbar: o'qituvchi UZWLU

kmotaxon@mail.ru

Annotatsiya. Ushbu maqolada o'zbek tilida so'zlashuvchi o'rganuvchilar uchun arab tilini o'rganishda uchraydigan asosiy fonetik, grammatik, leksik va uslubiy muammolar tahlil qilinadi. Shuningdek, ushbu muammolarning yechimiga doir ilmiy qarashlar va shaxsiy tajriba asosida samarali yondashuvlar taklif etiladi. Tilni o'rganishda kontekst, amaliy mashqlar va tabiiy til muhiti muhim omillar sifatida ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: arab tili, til o'rganish, fonetika, grammatika, shaxsiy tajriba, ilmiy yondashuv, kontekstual o'rganish

Abstract. This article analyzes the key challenges faced by Uzbek-speaking learners in studying Arabic, including phonetic, grammatical, lexical, and stylistic difficulties. Based on both scientific theories and personal experience, the paper suggests effective strategies to overcome these issues. The importance of contextual learning, practical exercises, and natural language input is emphasized as critical components in successful language acquisition.

Keywords: Arabic language, language learning, phonetics, grammar, personal experience, scientific approach, contextual learning

Kirish. Bugungi globallashuv sharoitida xorijiy tillarni o'rganish har bir shaxsning ijtimoiy, madaniy va kasbiy faolligi uchun zaruriy omillardan biriga aylangan. Ayniqsa, arab tili diniy, ilmiy va madaniy jihatdan muhim til sifatida e'tirof etilib, uni o'rganishga bo'lgan ehtiyoj yildan-yilga ortib bormoqda. Biroq arab tilining fonetik, grammatik, yozuv va semantik tizimi boshqa tillarga nisbatan murakkabroq bo'lib, ayniqsa o'zbek tilida so'zlashuvchi o'rganuvchilar uchun o'ziga xos qiyinchiliklar tug'diradi.

Til o'rganish — bu nafaqat bilim olish, balki yangi madaniyatni anglash, tafakkur doirasini kengaytirish, muloqot kompetensiyalarini rivojlantirish jarayonidir. Shuning uchun til o'rganishga grammatik yondashuvdan tashqari amaliy mashqlar, eshitish, o'qish, yozish va muloqotga asoslangan kompleks yondashuv zarur. Ushbu maqolada arab tilini o'rganishda o'zbek o'rganuvchilari duch keladigan asosiy fonetik, grammatik, leksik va uslubiy muammolar tahlil qilinadi, ularni yengishda shaxsiy tajriba va ilg'or ilmiy nazariyalar asosida taklif etiladigan strategiyalar bayon etiladi.

Fonetik (talaffuz) muammolari. Arab tilida o'zbek tilida mavjud bo'lmagan tovushlar — ع ('ayn), غ (ghayn), ق (qof), ح (ha') — mavjud bo'lib, ularni to'g'ri talaffuz qilish o'zbek o'rganuvchilari uchun jiddiy muammo tug'diradi. Ayniqsa qalqaliya tovushlari, masalan, دَقَطَبْ kabi so'zlarda bo'ladigan kuchli talaffuz talab qilinadigan holatlar ona tilimizda mavjud emasligi sababli g'ayritabiiy tuyuladi. Ilmiy yondashuvga ko'ra, fonetik qiyinchiliklar til o'rganishda tabiiy muhitdan ajralgan holda yuzaga keladi. Stephen Krashen (1985) bu borada "Kirish gipotezasi"da shuni ta'kidlaydiki, to'g'ri talaffuzni shakllantirish uchun o'rganilayotgan tilga boy va kontekstual ta'sir (input) talab etiladi. Shaxsiy tajriba nuqtai nazaridan olganda, men arab tilini eshitmasdan, faqat yozma darsliklar asosida o'rganishni boshlaganimda, aynan ushbu tovushlarni farqlay olmasdim. Ammo arab tilidagi audio yozuvlarni tinglab, talaffuzni takrorlash orqali asta-sekin qiyin tovushlar quloqqa tanish va tilga oson tus ola boshladi.

Grammatik tuzilma farqlari. Arab tilida fe'l odatda gap boshida keladi: "تَذْهَبُ الطُّفْلُ إِلَى الْمَدْرَسَةِ" (Bola maktabga bordi). Bundan tashqari, arab tili morfologik jihatdan boy til bo'lib, har bir so'z jins, son va shaxsga qarab o'zgaradi. O'zbek tilida bu darajadagi grammatik tarmoqlanish mavjud emas. Chomskyning "Universal Grammar" nazariyasi (1965) grammatik tizimlar inson miyasida tug'ma mexanizmlar asosida mavjudligini bildiradi, biroq bu tizimlar har xil tillarda turli shakllarda ifodalanishi mumkin. Demak, yangi tilning grammatik tuzilmasiga moslashish vaqt va mashq talab qiladi. Shaxsiy tajribamda, men arab grammatikasiga qiziqish bilan yondashgan bo'lsam-da, fe'l boshida keladigan gap tuzilmasi va jinsli fe'l-ism moslashuvlarini to'g'ri ishlatishda ko'p chalkashliklarga yo'l qo'yganman. Matnlarni ko'p o'qish va tarjima qilish orqali bu o'zgaruvchanlikka asta-sekin ko'nikdim.

Boy leksik qatlam. Arab tilida har bir ma'no uchun bir nechta sinonim mavjud va ular turli uslubiy, ijtimoiy yoki diniy kontekstda qo'llanadi. Bu esa o'rganuvchidan keng madaniy va semantik anglashni talab qiladi. Krashen (1985) bu holatni tushunarli leksik materiallarning doimiy kirib kelishiga bog'laydi. U so'z boyligini oshirishda darslik emas, balki kontekstli va tushunarli matnlar orqali o'rganish eng yaxshi natija berishini ta'kidlaydi. Shaxsiy tajribaga asoslanib aytishim mumkinki, men yangi so'zlarni faqat lug'atdan yodlashni boshlaganimda, ularni kontekstda ishlata olmasdim. Ammo so'zlarni hikoyalar va real jumlarlar ichida uchratganimda ularning semantik o'ziga xosligini tushunishga erishdim.

Majoziy iboralar va istioraviy uslub. Arab tilida keng tarqalgan idiomatik iboralar, masalan, "ألقى السمع" (qulog'ini tashladi) so'zma-so'z tarjimada anglashilmadi. Bunday iboralarni tushunish uchun tajriba, madaniy anglash va kontekst zarur. Dr. Al-Batal (2006) arab tilini o'rganishda real muloqot va madaniy immersionni asosiy omil deb hisoblaydi. Uning fikricha, istioralarni o'zlashtirish — bu faqat grammatikani emas, balki til madaniyatini ham o'rganish deganidir. Amaliyotda, dastlab bunday iboralarni so'zma-so'z

tarjima qilib, ularning ma'nosini noto'g'ri tushunganman. Keyinchalik o'qituvchim har bir iboraning madaniy va diniy manbaini izohlab berganidan so'ng ularni eslab qolish osonlashdi.

Yozuv tizimi va harakatlar. Arab tilining o'ngdan chapga yozilishi o'zbek o'quvchilari uchun g'ayritabiiy tuyuladi. Ayniqsa, harakatlar (fath, kasa, damma) bo'lmagan matnlar so'z ma'nosini tushunishda xatolarga sabab bo'ladi. Fathi Yakan (2001) fikricha, arab yozuvi bilan tanishishda bosqichma-bosqich yondashuv — avval harakatli matnlar, so'ngra harakatsiz matnlarga o'tish — eng samarali usul hisoblanadi. O'z tajribamda, dastlabki paytda harakatsiz matnlarni o'qishda ko'p xatolarga yo'l qo'rganman. Ammo Qur'on matnlari va boshlang'ich darsliklarni harakat bilan o'qish orqali keyinchalik harakatsiz matnlarni ham anglay boshladim.

Uslubiy tafovutlar va murakkab tuzilish. Arab tilidagi adabiy va rasmiy matnlar — ijtimoiy, diniy yoki ilmiy tildagi ifodalar — ko'p hollarda murakkab sintaktik tuzilishga ega. O'zbek tilida esa iboralar ko'proq sodda va tushunarli shaklda ifodalanadi. Krashen (1985) va Al-Batal (2006) bu borada kontekstli va mazmunli matnlarni bosqichma-bosqich o'rganishni tavsiya etadi. Har darajadagi o'quvchilar uchun real til muhitiga yaqinlashtirilgan matnlar samaraliroq natija beradi. Shaxsiy kuzatishimga ko'ra, rasmiy hujjatlar yoki diniy risolalarni o'qishga uringanimda, sintaktik tuzilmaning murakkabligi sababli tushunish qiyin bo'lgan. Ammo ushbu matnlar ustida izchil tahlil va tarjima ishlari olib borish orqali adabiy uslubga nisbatan ko'nikma hosil qilindi.

Xulosa. Arab tilini o'rganish o'zbek o'rganuvchilari uchun murakkab bo'lsa-da, to'g'ri yondashuv bilan muvaffaqiyatli yengib o'tiladigan jarayondir. Tilni faqat grammatik qoidalar asosida emas, balki kontekstli va amaliy mashqlarga tayangan holda o'rganish samaraliroq ekanligi tajriba va ilmiy nazariyalar orqali isbotlangan. Fonetik tovushlarni eshitish va takrorlash, grammatikani kontekstda tushunish hamda lug'aviy boylikni real muloqotda oshirish — bu muhim vositalardir. Chomsky, Krashen, Yakan va Al-Batal kabi olimlar til o'rganish tabiiy jarayon bo'lib, uni faol mashqlar bilan rag'batlantirish kerakligini ta'kidlaydilar. Shaxsiy kuzatishlar ham shuni ko'rsatadiki, izchil mashq va kontekstli o'rganish orqali arab tilini samarali egallash mumkin.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Al-Batal, M. (2006). *Teaching Arabic as a Foreign Language: Issues and Directions*. Provo, UT: Brigham Young University Press.
2. Chomsky, N. (1965). *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge, MA: MIT Press.
3. Krashen, S. D. (1985). *The Input Hypothesis: Issues and Implications*. New York: Longman.
4. Yakan, F. (2001). *How to Learn Arabic Effectively*. Beirut: Al-Risala Publishers.